

ВІДГУК

опонента на дисертацію Ордатій Н. М. «Особливості впливу екологічної свідомості на психосоматичні дисфункції студентів закладів вищої освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Серйозним викликом сучасного суспільства вважається істотне підвищення техногенного навантаження на оточуюче середовище внаслідок посиленого використання природних ресурсів, які стрімко спустошуються. За наявності такої проблеми, формування адекватної екологічної свідомості в людини виявляється занадто суперечливим і складним процесом у теоретичному та практичному вимірах, що й зумовлює *актуальність* дослідження Ордатій Наталії Миколаївни. Змістовність поняття «екологічна свідомість» безпосередньо пов'язана з вдосконаленням знань про природу в концептуальних вимірах сучасної взаємодії людини з оточуючим середовищем. Саме тому невід'ємною є її присутність в екологічному просторі, який, з однієї сторони, безпосередньо впливає на неї, забезпечуючи сприятливість умов для існування людини в природі, а з іншої – виокреслює результат впливу суспільства на розвиток чи руйнацію цього простору. Від того, як саме відбувається ця збалансованість, залежить не лише життєдіяльність та стан оптимального функціонування організму, але й психологічне благополуччя самої людини.

В роботі витримана послідовна текстова структурованість, що відповідає логіці та змісту виконаного дослідження.

У теоретичній частині, що представлена у першому розділі, здійснено теоретико-методологічний аналіз впливу екологічних чинників на психосоматичні дисфункції студентів закладів вищої освіти (далі ЗВО) та побудовано модель розвитку екологічної свідомості в осіб із психосоматичними дисфункціями. З урахуванням ціннісно-орієнтованих та здоров'язберігаючих параметрів, запропонована модель відображає освітні настанови щодо формування екологічної свідомості студентів, а також визначає екологічні чинники впливу на зародження деструктивних форм прояву психосоматичних дисфункцій організму людини у випадку невідповідної екологічної взаємодії з навколишнім середовищем та здійснення деструктивного впливу з обох сторін.

У другому розділі викладено хід та результати емпіричного дослідження впливу екологічної свідомості на розвиток психосоматичних дисфункцій організму в здобувачів вищої освіти. Установлено, що здійснення теоретично-практичної підготовки студентів у екоорієнтованій діяльності, спрямованій на поєднання моральності та науковості, забезпечує трансформацію можливостей взаємодії людини і природи, а також формування здібностей людини для орієнтації в потоці екологічних реалій та установок щодо власного вибору в розвитку соціального критицизму.

Екоорієнтована діяльність студентів сприятиме їх підготовці як фахівців, спроможних протистояти медико-психологічним і економічним загрозам в усіх сферах суспільного буття на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях.

У третьому розділі роботи представлено аналіз отриманих на двох етапах формувального дослідження результатів, викладення процедури розроблення та результатів апробації психокорекційної програми з покращення екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами. Запропонована тренінгова психокорекційна програма «Підвищення екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами» уміщує комплекс тренувальних вправ, спрямованих на посилення культурологічних тенденцій у розвитку екопізнання, самоактуалізації, вдосконалення рефлексивних установок особистості, передбачає засвоєння здобувачами освіти знань щодо психічної і психофізичної саморегуляції стану функціонування організму людини. Вона є методологічно та структурно обґрунтованою, а зважаючи на раціональний обсяг у плані співвідношення кількості годин до формувального ефекту, психокорекційна програма є цілком придатною до широкого впровадження в освітній процес ЗВО.

Зокрема, визначені дисертанткою результати формування екологічної свідомості в здобувачів вищої освіти засвідчили такий склад смисложиттєвих когніцій в організації здорового способу життя: *когнітивна* (знання основних принципів взаємодії з навколишнім середовищем); *ціннісно-етична* (розвиток самоставлення до оточення, суб'єктне ставлення до природи); *поведінкова* (готовність відповідати за власні вчинки та вміння транслювати їх у соціум, здійснювати вплив на суспільство); *мотиваційна* (етична, естетична, когнітивна та прагматична); *ініціативність та самостійність у прояві екологічної поведінки* (стратегії власних вчинків, екологічне мислення, екологічний спосіб життя, екологічна культура).

Формування у здобувачів освіти екологічності як риси характеру забезпечить застосування екологічних знань і вмінь в умовах екосередовища; використання спеціальних тренінгових технологій в умовах освітнього середовища ЗВО; реалізації когнітивного, конативного, перцептивно-емотивного та аксіологічного підходів у формуванні екологічної свідомості та інших компонентів, що забезпечують її значущість; спрямованість студентів на виховання екозорієнтованих цінностей – становлення ціннісних орієнтацій здобувачів освіти, підготовку ціннісно-сміслової та емоційно-вольової сфер особистості до здійснення екозорієнтованої діяльності.

До **найбільш вагомих результатів роботи**, які відповідають всім ознакам **наукової новизни**, на наш погляд, слід віднести: структурну модель розвитку екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами; комплексну психокорекційну програму «Підвищення екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами» та алгоритм дій щодо надання первинної самопомогі в ситуації підвищеного дискомфорту в умовах environment ЗВО; конкретизовану ієрархію показників психічного здоров'я в осіб зі схильністю до психосоматичних розладів в умовах екосередовища ЗВО та змістові параметри психічного здоров'я щодо визначення психосоматичного статусу особи за умов формування екологічної свідомості в здобувачів вищої освіти.

Отримані в дисертації наукові здобутки можуть бути **ефективно використані** на практиці в навчально-методичному забезпеченні викладання дисциплін щодо розв'язання практичних екопсихологічних проблем із використанням інтерактивних методів (вивчення конкретних ситуацій, мозковий штурм, обговорення критичного явища, рольова гра, групова дискусія, семінар,

імітація, групові проекти тощо); у превентивній роботі щодо збереження психологічного здоров'я населення України. А також для залучення студентів до суспільного екологічного руху, активної участі в різноманітних природоохоронних акціях і заходах в освітніх закладах міста та країни, адже екологічний рух орієнтує молодь на духовне зростання, визначає нові орієнтири та ідеали у взаємодії з природою.

Результати дисертаційного дослідження мають широку апробацію на багатьох масових наукових заходах різного рівня та **повністю викладені у 12 наукових працях**, що теж можна віднести до однієї з переваг роботи.

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних, відповідних меті й завданням, методів дослідження та обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів. Свідчать про їх достовірність. А також **належну наукову обґрунтованість сформульованих в дисертації наукових положень висновків і рекомендацій**.

Ознак порушення дисертантом **академічної доброчесності** не встановлено.

Разом з тим, до дисертаційної роботи можна висловити певні **побажання та зауваження**:

1. Зважаючи на великий обсяг тренінгової програми в додатку В щодо інформаційного забезпечення з виконання психокорекційних вправ для покращення екологічної свідомості в осіб із психосоматичними розладами, варто було б зменшити їх кількість, що значно переобтяжує емоційне сприйняття респондентами наслідків впливу цих вправ.

2. На наш погляд, у запропонованому визначенні «екологічна свідомість» позначено загальне відображення екосередовища крізь призму внутрішнього світу людини, що характеризує її рефлексію в біофізичному, психофізіологічному та хіміко-біологічному вимірах. Поняття має містити обґрунтованість смисложиттєвих когніцій в організації здорового способу життя саме студентів ЗВО.

3. Варто було б виділити кореляційні взаємозв'язки екологічної свідомості студентів в контексті переваги ціннісного, а не споживацького ставлення здобувачів освіти до проблем довкілля, що має слугувати максимою екологічної культури, яка формується саме у закладах вищої освіти й слугуватиме засобом озброєння перед загрозою можливих антропогенних катастроф.

Однак, висловлені зауваження мають дискусійний характер, а вказані недоліки не знижують достовірність та наукову цінність викладених в дисертації наукових результатів.

Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Ордатій Н. М. на тему: «Особливості впливу екологічної свідомості на психосоматичні дисфункції студентів закладів вищої освіти» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для психологічної науки й практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44), а її авторка Ордатій Наталія Миколаївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Опонент,
Заступник директора з науково-інноваційної
роботи Інституту психології
імені Г. С. Костюка НАПН України,
член-кореспондент НАПН України,
доктор психологічних наук, професор

Кокун О. М.

